

mek suretiyle Allah rızasına ulaşacağına inanır, amel ve ibadet üzerinde hassasiyet gösterir. İlk zâhidlerin tuttukları yol, ahyâr tarikidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, "hıyâr", "tasavvuf" md.leri; Sülemî, *Tabakât*, s. 32, 243; Hücvîrî, *Keşfü'l-maḥcûb* (trc. A. R. Nicholson), London 1911, s. 214; a.e. (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982, s. 330; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûḥât*, II, 7, 31; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 24; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*³, I, 25; İsmâil Hakkı Bursevî, *Rûḥu'l-beyân*, İstanbul 1970, VIII, 70; H. Algar, "Akyâr", *Elr.*, I, 740-741.

TAHSİN YAZICI

AHZ

(أخذ)

Tasavvuf ve hadis ilimlerinde farklı anlamlarda kullanılan bir terim.

□ TASAVVUF. Arapça'da "almak" mânasına gelen *ahz* kelimesi bir tasavvuf terimi olarak çeşitli devirlerde farklı anlamlarda kullanılmıştır. İlk sûfiler benliğinden koparılıp alınmış ve bir cezbeyle kendinden geçerek Allah'a ermiş meczuplara *me'hûz* veya *müsteleb* (المستلب), bu hale de *ahz* diyorlardı. Görünüş itibarıyla deliye benzeyen bu meczuplar, ilâhî celâl ve azamet karşısında varlıklarından uzaklaşmış ve dünyadan habersiz hale gelmiş velilerdir. Ahz, cezbe makamının sonudur. Kalbe gelen vecd nuru onu latifleştirir; bu halin verdiği haz, sâliki *tefrika* halinden alır. Sûfiler, "Kul mecnun sayılmadıkça imanın hakikatedine ermez" hadisiyle *me'hûzun* kastedildiğini söylerler (Serrâc, s. 420; yakın anlamlı bir hadis için bk. Heysemî, X, 75-76; Aclûnî, I, 187). Ahz, Hakk'ın, kulunu kendine çekmesi (cezb) ve âşıkın varlığını ezeli varlığa (ayn) atmasıdır. Onun için bu haldeki kimse "gâib"dir; halkı ve kendini göremez; aldığı Hak'tan alır, verdiği Hak'a verir. Meczubun bu haline *ahz* u *atâ* denir. İstikamet ve temkin makamı olan bu makama ulaşan sûfî, Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanmış olur. Murakabe ehli, ihlâs makamında ve şevk halindeyken kalbine Allah'tan başka şeylerin (mâsivâ) gelmesi tehlikesiyle karşı karşıya bulduklarından, kalblerine gelen kötü hâtıraları himmetleriyle uzaklaştırmadıkları takdirde muahze edilirler (bk. el-Bakara, 2/284). Buna da *ahz* (kınama) adı verilir.

Son dönem mutasavvıfları tarikata girmeye *ahz-ı tarikat*, bir şeyhe bağlanmaya *ahz-ı yed* (el alma), belli duaları (evrâd, *ahzâb*) okuma iznine *ahz-ı zikr*, bu sayede mârifet ve irfan sahibi olmaya da *ahz-ı*

feyz demişlerdir. Gümüşhânevî, bu mânadaki *ahz*ı hadis öğrenme usulü "ahz"ı benzeterek bir kimsenin tasavvufî bilgileri bu dört usulden (1. Musâfaha, zikir telkini ve hırka giyme yoluyla; 2. Kitapları okuyarak rivayet yoluyla; 3. Okunan kitapları kavrayarak dirâyet yoluyla; 4. Fiilen hizmet ederek, çile çekerek ve terbiye görerek) biri veya birkaçıyla ahzedeceğini söyler (ayrıca bk. İNTİSAP, MÜRİD).

□ HADİS. Hocadan hadis almak, öğrenmek mânasında kullanılan bir terim (bk. TAHAMMÜL).

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *el-Lüma*⁴, s. 420; Baklî, *Şerḥ-i Şaḥîhiyyât*, s. 406, 554; a.mlf., *Meşrebü'l-ervâḥ*, s. 113, 216; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, Beyrut 1967, X, 75-76; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*³, I, 187; Gümüşhânevî, *Câmi'u'l-uşûl*, Kahire 1319, s. 61, 65, 116.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

AHZÂB

(bk. HİZB).

AHZÂB GAZVESİ

(bk. HENDEK GAZVESİ).

AHZÂB SÜRESİ

(سورة الأحزاب)

Kur'an-ı Kerim'in otuz üçüncü sûresi.

Tamamı Medine devrinde nâzil olan sûre yetmiş üç âyetten ibarettir. *Fâsıla*⁵si, 4. âyetin sonundaki "lâm" harfi dışında "elif"tir. Adını, 20 ve 22. âyetlerinde geçen *ahzâb* kelimesinden almıştır. Ahzâb, "parça, kısım; cemaat; silâh ve harp aleti" gibi anlamlara gelen *hizb* kelimesinin çoğuludur. Bir Kur'an cüzünün dörtte birine de *hizb* adı verilir. "Onlar şeytanın hizbidirler" (el-Mücâdile 58/19) âyetinde olduğu gibi, bir kimsenin özel askerlerine, yakın adamlarına da *hizb* denmekle beraber sûrede geçen *ahzâb* kelimesiyle, Hz. Peygamber'e karşı savaşmak üzere toplanıp Medine'yi kuşatmaya gelen ve Hendek Gazvesi'ne sebep olan müttefik düşman kuvvetleri kastedilmiştir. Bu sebeple Hendek Gazvesi'nin bir adı da Ahzâb Gazvesi'dir. Bu savaşta Medine'yi ele geçirmeyi, Hz. Peygamber'i ortadan kaldırıp müslümanları toptan imha etmeyi hedef alan yahudilerle Mekkeli müşriklerin planı, Hz. Peygamber'in Medine çevresine kazdırmış olduğu bir hendekle engellendi. Bu olaydan sonra müşrikler bir daha müslü-

Ahzâb sûresinin muhakkak hattıyla yazılmış ilk âyetleri

manlara karşı taarruza geçemediler. Neticede Müslümanlık Arabistan'da hızla yayılmaya başladı (geniş bilgi için bk. HENDEK GAZVESİ).

Sûrenin bazı âyetlerinin (12-27) bu olay üzerine nâzil olduğu görülmekle beraber sûre içinde daha sonraki olaylarla ilgili âyetler de bulunmaktadır. Meselâ, "Artık bundan sonra kadın almak sana helâl değildir" meâlindeki 52. âyetin, çok kadınlı evliliğe sınır koyan Nisâ sûresinden sonra geldiği anlaşılmaktadır. Buna göre, denilebilir ki sûrenin bütünüyle tamamlanması hicretin 9. senesine kadar sürmüştür.

Ahzâb sûresinde müslümanlar, İslâm düşmanlarının İslâmiyet'i yıkmaya ve zayıf düşürmeye yönelik saldırılarına karşı uyarılmakta ve onların ayrı din ve milletlerden olsalar dahi müslümanlara karşı birlikte harekete geçebilecekleri, silâh ve kuvvet zoruyla müslümanları imhaya kalkışabilecekleri belirtilmektedir. Silâh ve kuvvete başvurmadıkları barış zamanlarında da Hz. Peygamber'in şahsı ve aile hayatıyla ilgili iftira ve dedikodular yayarak İslâmiyet'i gözden düşürmeye, onu zihinlerden ve gönüllerden silmeye çalışacakları ifade edilmektedir.

Daha önce Mekke devrinde nâzil olan sûreler İslâmiyet'in parlak geleceğini müjdelerken, Müslümanlığın güçlenmeye başladığı sıralarda gelen bu sûre müslümanlara yönelik maddî ve kültürel tehlikelere dikkat çekmekte, çeşitli dinî cemaatler arasında kendilerine mahsus özelliklerle ayrı bir sosyal yapıya sahip olan müslüman toplumunun sağlam temellere dayanması gereğini ortaya koymaktadır. Bundan dolayıdır ki sûre içinde nesep, miras, nikâh, boşanma, giyim kuşam, görgü ve eğitim gibi hukuk ve ahlâkla ilgili âyetler bulunmaktadır. Gelenekçi ve dar çerçeveli aşiret düzeninin